

PUNK- arkitekten

För femton år sedan utmanade han synen på svensk design med material som inte ansågs hålla måttet. I dag ser arkitekten Fredrik Stenberg hur en längtan efter autencitet växer sig allt starkare.

– Riktiga material kommer att dyka upp mer och mer, säger han.

TEXT **PETTER EKLUND** FOTO **ANNA RUT FRIDHOLM**

Riv ner, hitta på nytt, bygg upp, gå framåt. Designgruppen Uglycute var millennieskiftets designpunkare, nyfikna smakstormare som ritade om den svenska designkartan under 00-talet.

– Vi gjorde uppror mot slentrianmodernismen, den blonda skandinaviska och minimala looken, säger arkitekten Fredrik Stenberg, en av gruppens fyra grundare, när vi träffas i Uglycutes högkvarter i en källare på söder i Stockholm.

Här är kontor, snickeri, råvarulager med byggmaterial, prototyper, snickeri, spånplattor och skivor och modeller. Det finns en lekfull laddning bland grejorna, något spännande pågår.

Uglycute arbetar mycket med restauranginredningar. Stockholmskrogen Bar Central på Birger Jarlsgatan är en totalmiljö av beredskapstid, Uglycuteråa material och centraleuropeisk tradition, en lika smart som trevlig murrighet. Andra projekt är Söderbaren Bananas, Woodstockholms showroom och ett tegelarbete i restaurang Svejks källare. Förberedande arbete pågår nu med restaurang Volt på Östermalm och Konstfacks restaurang.

Utöver inredningsarbetet undervisar Fredrik på halvtid på arkitekt högskolan i Stockholm, där han bland annat leder blivande arkitekter in i utvecklingen av miljöprogramsområdena.

Uglycute startades 1999 av fyra kamrater. Fredrik Stenberg jobbade på White arkitektbyrå. Jonas Nobel och Markus Degerman var konstnärer och Andreas Nobel var inredningsarkitekt.

De hade alla sina egna jobb, men när de sågs och gjorde något spännande blev det Uglycute.

– Vi kände att vi behövde rädda begreppet design från sig självt. Ordet hade sluta fungera. Design är något du gör, ett skapande, men då kunde man säga "designsoffa" och alla begrepp hur den såg ut. Du kunde säga "röd" likaväl som "design".

Gruppen tyckte att det måste hända något och att skönhetsbegreppet måste vara i ständig rörelse.

– Varje gång man har försökt hejda den rörelsen har det slutat ganska illa, med tusenåriga riken och annat.

Där finns också förklaringen till gruppens namn: det söta och det fula.

– Det är mittemellan det spännande finns. Vi försöker gå in där man instinktivt inte vill och hitta något nytt. Uglycute är ett sätt att överraska sig själv.

Med en virvel av idéer, workshoppar, inredningar, utställningar, samarbeten, brödbakning och möbeldesign blev Uglycute snabbt ett alternativ med en do it yourself-attityd som ifrågasatte designvärldens normer. Gruppen arbetade ofta med "låga" material – spånskivor, frigolit, akustikplattor. Deras möbler var lekfullt uppkäftiga, nybrutala, tydliga på nya sätt, utan smink.

Attityden var åtråvärd. Gruppen etablerades snabbt och fick arbeta med konstmässor. De inredde Djurgårdsbrunnns värdshus åt konsthallen Magasin 3 och butiker och kontor för klädmärkena Cheap Monday och Blank.

De sökte ärlighet och djup i en värld av yta. Upproret blev snart designhistoria. Efter bara tolv års verksamhet visades den första retrospektiva Uglycuteutställningen, på Marabouparkens konsthall, och en maffig bok redovisade gruppens projekt och idéer.

De senaste fem åren är det mest Fredrik och Jonas Nobel som har arbetat heltid med Uglycute. I år är Jonas på Iaspis ateljéstipendium i New York och Fredrik håller ställningarna med hjälp av snickaren Moa Ott och praktikanter.

– Vi är inget traditionellt arkitektkontor och vill inte bli det heller. Vi har inte velat ta steget att anställa folk. Då krävs en annan typ av beställare, ramavtal och ISO-certifikat, säger Fredrik och berättar om hur Uglycute bjöds in som konstnärer i en tävling om Kirunas framtida stadshus.

Gruppen ritade ett förslag, men gjorde också en film ISO (2013). Den berättar både fiktivt och dokumentärt och är signifikativ för hur Uglycute fungerar, med oväntade projekt som blir plattformar för nya samtal och samarbeten. Filmen behandlar egentligen den svenska arkitektens kris. Hela systemet med ISO-certifieringar, ramavtal och prekvalificeringar bidrar till att det arkitektoniska idéflödet och nytänkandet stagnerar i dag.

– Tio, femton kontor ritar det mesta i Sverige. Det är inte bra för konstformen. Det saknas en arkitekturpolitik som vill något annat. Den har funnits i Sverige, den finns i Holland och i Norge och det ser vi nu resultatet av. När små kontor släppts fram och kan etablera sig, då produceras också intressant ny arkitektur.

För att komma vidare måste branschen hitta andra rum att diskutera de här problemen i. Uglycute har hittat ett ledigt sätt att röra sig mellan konst, formgivning och arkitektur.

– Konstens rum ska användas till grundforskning. Där ska det skapas och forskas och sedan ska insikterna föras över till de andra rummen. Du kan inte experimentera när det är skarpt läge, då måste sakerna fungera. En stol till en krog eller ett äldreboende måste gå att sitta på, stapla, hänga upp.

Uglycute och Fredrik Stenberg gjorde uppror mot slentrianmodernismen och den blonda minimalistiska looken.

Fredrik Stenberg växte upp i Uppsala, utan påbrå från arkitekter eller konstnärer. Han byggde mycket Lego, skapade fantasivärldar och försjönk i historiska böcker.

– Ända sedan jag var barn minns jag planlösningar. Jag kan fortfarande rita upp min morfar och mormors hus ur minnet.

Han pluggade konsthistoria efter gymnasiet. Under b-kursens arkitekturdel kände han att han hörde hemma på andra sidan.

– Jag ville inte läsa vad andra hade gjort, utan vara den som gör. Då blev jag 100 procent säker på att bli arkitekt.

Han sökte, kom inte in, drog på bildningsresa till Paris, pluggade, jobbade på barer. Han lärde känna en fransk arkitekt som hjälpte honom med ansökningarna och 1994 kom han in på Chalmers. Efter tre år i Göteborg gjorde han praktik på White arkitekter i Stockholm och fick sedan anställning, ungefär samtidigt som Uglycute drog i gång.

Under de första åren på 00-talet förändrades hela bilden av design, ett generationsskifte inträffade och hela designfältet utvecklades till en komplex, konceptuell och ifrågasättande aktivitet. Ideologi mötte produktdesign, hållbarhet mötte stor-drift, konsthantverk mötte konst. Ingenting var längre enkelt och enhetligt när Uglycute och andra formrebeller, tack och lov, splittrade den svenska designens högtravande, traditionella självbild. Hellre en levande röra än djupfrysta designklassiker.

– Hellre lite skit i hörnen än ett rent helvete!

Åren har gått. Det som startade som ett uppror mot smak och normer, blev, precis som punken, så småningom också en "Uglycute-stil", erkänd, lånad och kopierad.

I högkvarteret finns i dag, drygt femton år efter starten, ändå Uglycuteandan kvar, parad med mogen omsorg om material och kvalitet. Här kommer naturstenen såklart in. Fredrik pejar stämningen i design- och arkitekturbranschen.

– Det råder ingen tvekan om att det finns en stark längtan efter riktiga material och autenticitet.

Det hänger ihop med att vi lever i en värld där man nu talar Orwellskt om "alternative facts", där allt är utspel med agendor och det är svårt att hitta gedigna betydelse.

– I min bransch innebär det att riktiga material och redovisade konstruktioner kommer att dyka upp mer och mer.

Dagens låga kvalitet i arkitekturen har utvecklats av förändrade förvaltningsformer. Byggherrar under 1930-50-talen byggde ofta för att äga fastigheterna under lång tid och då var det lönsamt att lägga in högkvalitativa material som inte behövde bytas ut. I dag byggs bostäder för att säljas snabbt.

– Ett hus behöver se bra ut i ett år, sedan är det någon annans

"Ett hus behöver se bra ut i ett år, sedan är det någon annans problem. Därför läggs det inte in bra material i samma utsträckning som förr."

problem. Därför läggs det inte in bra material i samma utsträckning, till exempel svensk natursten som är av högre kvalitet.

Fredrik använder begreppet "laminatkultur", där ytorna är allt i möbler, inredning, arkitektur och politik. Han visar på Uglycutebordet vi sitter vid, där spånskivorna är synliga i kanterna.

– Säkert 80 procent av inredningarna i dag är byggda av spån, men vi får aldrig se det. Tänk på ett huvudkontor för en bank och en bensinmack. På banken är det körsbärslaminat, på macken blått laminat, men allt är ändå byggt av spånskivor. Bilden av genuint körsbärsträ är "finare" än bilden av bensinmacksblått. Det är ett 0.5-millimeters skikt av politik, säger Fredrik och rotar fram kitschiga materialprover med stenlaminat.

– Det är fejksten som är dyrare att köpa än riktig sten. Det är helt skruvat, men man kunde göra något spännande av det.

Uglycuteattityden finns kvar.

– Som arkitekter och formgivare kan vi påverka genom att

nordskiffer®
GEDIGNA NATURMATERIAL

Skiffer är plattor av natursten.

Takskiffer på fasad ger möjlighet till nya formlösningar.

Skiffer har minimalt Co2-avtryck.

Naturstensfasad som är lätt att montera och rita in.

Är fastighetsägares dröm - i princip underhållsfritt!

Håller i generationer!

Vår skiffer tillverkas av skifferbrott med sjssta arbetsvillkor.

Finns i många olika färger och former.

Vi hjälper dig med allt du behöver veta!(fast bara mellan 8.30 och 16 för vi kör med 6,5 timmars arbetsdag ;)

042-33 13 98
www.nordskiffer.com

”Äkthet och kvalitet kommer att visa sig. Vi har tekniken och kunskapen att göra saker som håller länge, men just nu finns ingen ekonomisk vinning i det.”

►► förskriva närproducerade material så att vi håller i gång en lokal svensk produktion av natursten och ekologiskt vettiga möbler. Jag som formgivare kan försöka knuffa saker åt rätt håll, säger han och beklagar samtidigt att han inte har kunnat lägga in så mycket svensk natursten som han har velat på grund av lågpristänkandet.

Han är ändå hoppfull.

– Äkthet och kvalitet kommer att visa sig. Vi har tekniken och kunskapen att göra saker som håller länge, men just nu finns ingen ekonomisk vinning i det. Vi hamnar till sist alltid i kostnadsfrågor. Hela torg i Stockholm läggs med sten från Kina, det är ju inte klokt.

Vi pratar om favoritstenen. Fredrik Stenberg gillar Kolmårdsmarmor.

– Den håller hur länge som helst.

När Bar Central inreddes hittades ett äldre, intakt golv av Kolmårdsmarmor i lokalen. Den vackra gröna stenen fick sätta tonen för inredningen.

Fredrik bor i de stora, bågformade ”Tantohuset” som ritades på tidigt 1960-tal av Åke Ahlström och Kell Åström. Då byggdes för långa perspektiv, det är något att lära av. Trapphusen fick Cararamarmor på väggarna och jämtländsk kalksten på golven, och

fast husen är femtio år gamla har inte en enda sten behövt bytas.

– Det är tråkigt att vår generation inte klarar sådant.

Han gillar också travertinmarmor.

– Den talar ”Italien”, något lyxigt och främmande. Ljuset faller fint på fönsterbrädor av travertin. Jag tänker på Mies van de Rohe, en känsla av Europa, lite flärdfullt, dry martinis. Jag har lagt in Kolmårdsmarmor i mitt kök och samma jämtländska kalksten i hallen som i trapphuset utanför.

Nu är det Miljonprogrammet nästa. Det gäller att renovera upp och ta tillvara det enorma beståndet av 1960–70-talshus som i grunden är bra kvalitet och kommer att hålla i hundra år till.

– Det är riktiga grejor rakt igenom och öppna system som inbjuder till att bygga vidare. Utmaningen är att få studenterna att förstå kvaliteterna, också rent estetiskt, så att man gör rätt saker. Miljonprogrammet kommer att bli en stor framtida uppgift för de som nu läser arkitektur, säger Fredrik Stenberg.

Uglycutes lekfulla attityd har vuxit till kunskapsflöden kring svindlande stora programprojekt för nygamla stadsdelar. Estetiken, pedagogiken och dramatiken i gruppens tidiga utspel frodas kanske främst i kroginredningarnas scenografier.

Är det där, på de stämningsladdade krogarna, vi kan lära oss om kvalitet och nya sätt att inreda med naturmaterial? Fredrik Stenbergs arbetsdag fortsätter med att leta hantverkare som vill arbeta i sommarstängda restauranger. ■